

Kratke analize
Maj 2021

Mojca Koprivnikar Šušteršič

Zasebna potrošnja pred in med epidemijo covid-19

Povzetek

V analizi prikazujemo gibanje in dejavnike potrošnje gospodinjstev (zasebne potrošnje), ki je pomemben sestavni del bruto domačega proizvoda. Pregled vključuje obdobje od izbruha finančne in gospodarske krize v letu 2008 do začetka leta 2021. Zasebna potrošnja se je v prvih letih finančne krize povečevala kljub znižanju bruto razpoložljivega dohodka, saj so gospodinjstva zmanjšala del sredstev, namenjen varčevanju. Varčevanje gospodinjstev se je zmanjševalo do vključno leta 2012, ko so gospodinjstva prvič v obdobju finančne krize zmanjšala tudi potrošnjo. Po poglobitvi padca v letu 2013 se je zasebna potrošnja od leta 2014 do vključno leta 2019 spet krepila. V teh letih je bila rast posledica krepitve bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev. Njegov večji del so predstavljala sredstva za zaposlene, ki so se ob razmeroma visoki rasti zaposlenosti in rasti plač do leta 2019 precej okrepila.

V strukturi potrošnje so na nihanja v razpoložljivem dohodku najbolj občutljivi nakupi trajnejšega blaga, ki so se po letu 2014 najbolj povečali. Struktura potrošnje gospodinjstev v Sloveniji pred epidemijo je bila sicer podobna kot v povprečju držav EU; navzgor je vidneje odstopal le delež izdatkov za prevoz, navzdol pa delež stanovanjskih izdatkov.

Rast zasebne potrošnje v letih pred izbruhom epidemije je nekoliko zavirala rastoča stopnja varčevanja gospodinjstev. Ker so slovenska gospodinjstva tradicionalno bolj usmerjena h klasičnim oblikam varčevanja, imajo skoraj polovico premoženja v obliki gotovine in vlog. Poleg privarčevanih sredstev se za nakup stanovanja in ostale večje nakupe tudi zadolžijo. Po letu 2014 se je novo kreditiranje slovenskih gospodinjstev močneje okrepilo, kljub povečevanju kreditiranja pa so gospodinjstva ostala nizko zadolžena.

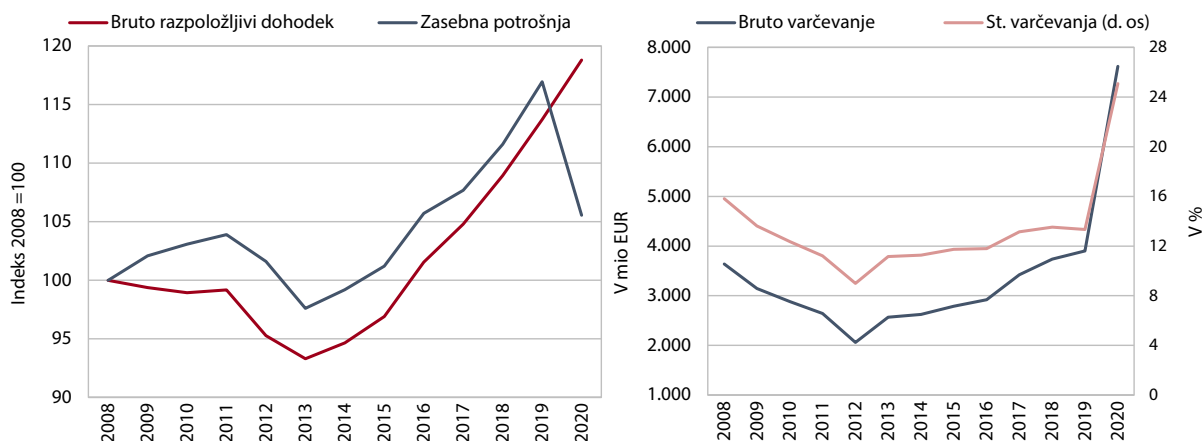
Leta 2020 je rast zasebne potrošnje prekinila epidemija covid-19 in ukrepi za njeno zaježitev. Zaradi daljšega zaprtja vseh nenujnih trgovin in storitev, ostalih ukrepov za omejitve fizičnih stikov, oteženih potovanj v druge države in previdnejše odločitve gospodinjstev o potrošnji ter odlaganju nenujnih nakupov, na kar je vplivala tudi visoka negotovost glede prihodnosti, se je zasebna potrošnja gospodinjstev (in NPISG) v letu 2020 zmanjšala za 9,7%. Ob nadaljnji rasti nominalnega razpoložljivega dohodka, na kar so pomembno vplivali vladni ukrepi za omilitev izpada dohodka zaradi posledic covid-19, in visokem upadu zasebne potrošnje se je močneje povečala stopnja varčevanja. Nadaljevala se je visoka rast stanja vlog na bankah, zadolženost gospodinjstev je tako ostala nizka.

Ob postopnem odpravljanju vseh omejitvenih ukrepov, večji precepljenosti, zmanjšanju negotovosti in normalizaciji na trgu dela pričakujemo, da se bo letos in v prihodnjih letih zasebna potrošnja okrepila in ponovno pomembneje prispevala k rasti BDP.

1 Zasebna potrošnja v obdobju 2008–2020

Zasebna potrošnja se je po zmanjšanju v 2012 in 2013 v naslednjih letih do vključno 2019 povečevala in pomembno prispevala h gospodarski rasti. Zasebna potrošnja gospodinjstev in zasebnih neprofitnih institucij je s 54-odstotnim deležem (povprečje v obdobju 2008–2019) ključna komponenta BDP. V prvih letih finančne krize se je povečevala kljub znižanju bruto razpoložljivega dohodka¹, saj so gospodinjstva raje kot potrošnjo zmanjšala del sredstev, ki so ga namenjala varčevanju. Varčevanje gospodinjstev se je tako zmanjševalo do vključno leta 2012, ko so gospodinjstva prvič v obdobju finančne krize zmanjšala tudi potrošnjo. Po poglobitvi padca v letu 2013 se je zasebna potrošnja od leta 2014 spet krepila, vendar do vključno leta 2018 počasneje od realnega bruto razpoložljivega dohodka². Leta 2019 se je rast potrošnje gospodinjstev precej okrepila in bila višja od rasti bruto razpoložljivega dohodka, kar je prvič po letu 2013 nekoliko zmanjšalo stopnjo varčevanja.

Slika 1: Bruto razpoložljivi dohodek, zasebna potrošnja in bruto varčevanje

Vir: SURS, preračuni UMAR.

Rast zasebne potrošnje je leta 2020 prekinila epidemija covid-19. Pod vplivom epidemije in ukrepov povezanih z njeno zajeitvijo ter povečane negotovosti se je zmanjšala za 9,7 %. Upad je bil predvsem posledica zaprtja nenujnih trgovin in storitev v prvem in drugem valu epidemije, ostalih ukrepov za omejitev fizičnih stikov in oteženih potovanj v druge države, na previdnejše odločitve gospodinjstev o potrošnji in odlaganju nenujnih nakupov pa je vplivala tudi visoka negotovost glede prihodnosti. Ob nadaljnji rasti nominalnega razpoložljivega dohodka, na kar so pomembno vplivali vladni ukrepi za omilitev izpada dohodka zaradi posledic covid-19, in visokem upadu zasebne potrošnje se je močno, za 11,7 o. t., povečala stopnja varčevanja.

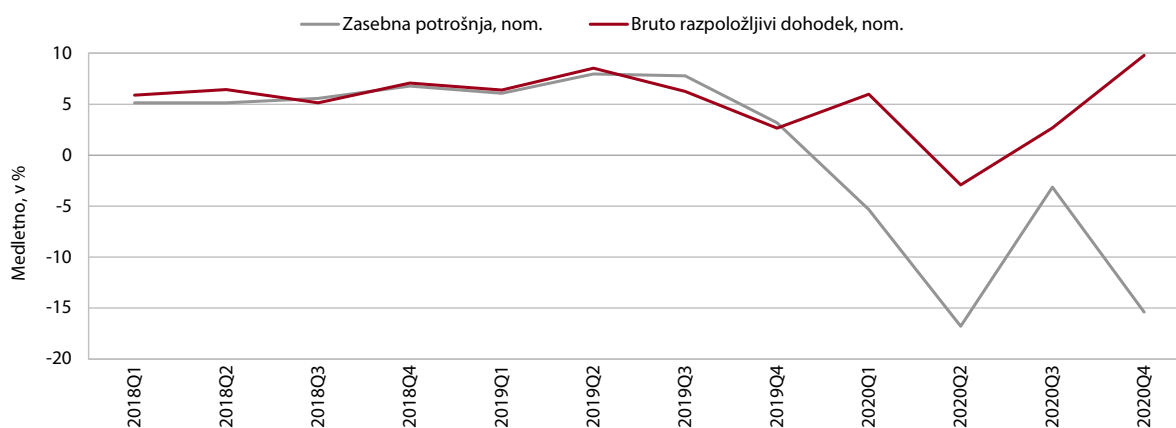
Zasebna potrošnja je lani najizraziteje upadla v drugem in četrtem četrtletju. Z razglasitvijo epidemije sredi marca 2020 in s posledičnim zaprtjem nenujnih trgovin in storitev, ki je v nekaterih dejavnostih trajalo do sredine maja, se je zasebna potrošnja v drugem četrtletju medletno realno zmanjšala za 17,2 %. Okrevanje v tretjem četrtletju je bilo po odprtju večine trgovin in storitev posledica okrepitve nekaterih predvsem med prvim valom epidemije odloženih nakupov trajnih dobrin, močneje se je zaradi unovčenja turističnih bonov

¹ Rasti so se v primerjavi z rastmi v preteklih letih sicer precej umirile.

² Oboje deflacinirano z deflatorjem zasebne potrošnje.

okrepilo tudi število prenočitev domačih turistov. Kljub temu so medletno precej manjši ostali izdatki za kulturne, športne, rekreacijske in druge razvedrilne storitve, kjer so določeni omejitveni ukrepi ostali v veljavi tudi po preklicu prvega vala epidemije. Po okrevanju v tretjem četrletju se je potrošnja gospodinjstev ob ponovnem zaprtju nenujnih trgovin in storitvenih dejavnosti in nekaterih ukrepov za omejitev fizičnih stikov ob koncu leta spet zmanjšala. V času od prvega do drugega vala so se podjetja in potrošniki sicer nekoliko prilagodili novi realnosti, predvsem v smislu optimizacije prodaje in kupovanja na spletu, kar je vodilo do manjšega upada poslovanja v zimskem zaprtju. Kljub temu je upad ostal visok, saj je zaprtje nekaterih nenujnih trgovin in storitev trajalo dlje kot v pomladanskem času. Zasebna potrošnja se je tako v četrtem četrletju realno zmanjšala za 14,4 %.

Slika 2: Zasebna potrošnja in razpoložljivi dohodek po četrletjih leta 2020

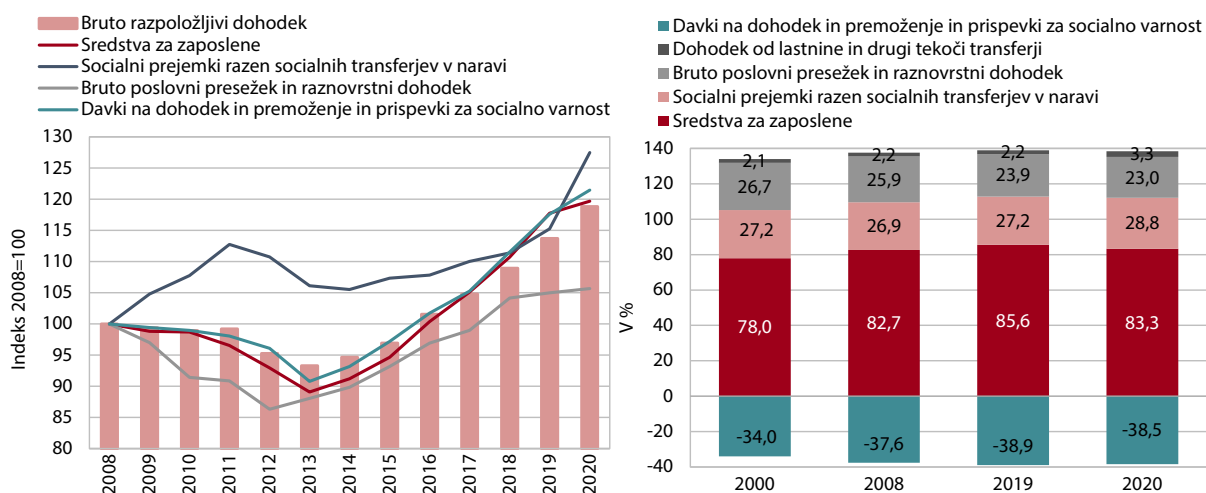

Vir: SURS, preračuni UMAR.

2 Razpoložljivi dohodek

Glavni dejavnik zasebne potrošnje, bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev³, se je po znižanju med finančno krizo v naslednjih letih do izbruha epidemije povečal. Večji del, v letu 2019 skoraj 86 %, razpoložljivega dohodka so predstavljala sredstva za zaposlene. Ta so se zaradi poslabšanja razmer na trgu dela v obdobju finančne krize vidno znižala. Izpad dohodkov gospodinjstev je država blažila s socialnimi prejemki, vendar so uveljavitev nove socialne zakonodaje in varčevalni ukrepi⁴ v letih 2012 in 2013 dohodke gospodinjstev ponovno precej znižali. Po letu 2014 so se z oživitvijo gospodarske aktivnosti in postopnim sproščanjem varčevalnih ukrepov države dohodki gospodinjstev spet povečevali⁵. Na rast dohodkov je poleg tega močnejše vplivalo tudi povečanje števila samozaposlenih, povezano tudi s spodbujanjem samozaposlovanja brezposelnih v okviru programov aktivne politike zaposlovanja. To je vplivalo na rast in prispevek bruto raznovrstnega dohodka⁶ k bruto razpoložljivemu dohodku. V letu 2019 je na rast dohodkov poleg nadaljevanja razmeroma visoke rasti zaposlenosti ter višje rasti plač in socialnih transferjev vplivala tudi davčna razbremenitev regresa za letni dopust. Delež sredstev za zaposlene se je tako v letu 2019 povečal na 85,6 %, kar je bilo največ v celotnem obdobju.

Slika 3: Struktura in medletna rast bruto razpoložljivega dohodka

Bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev se je v letu 2020 kljub upadu gospodarske aktivnosti še povečal, kar je bila predvsem posledica vladnih ukrepov za omilitev posledic epidemije covid-19. Epidemija covid-19 je povzročila izrazit padec gospodarske aktivnosti zaradi zaustavitve poslovanja nenujnih storitvenih dejavnosti⁷ ter otežene aktivnosti industrije in ostalih storitvenih dejavnosti. Posledično poslabšanje razmer na trgu dela je ublažilo sprejetje interventnih ukrepov za ohranjanje delovnih mest, upad

³ Bruto razpoložljivi dohodek zajema bruto prihodke gospodinjstev in nepridobitnih institucij, ki opravljajo storitve za gospodinjstva (NPISG) iz zaposlitev, socialnih prejemkov v denarju, poslovnih presežkov in raznovrstnih dohodkov in lastnine, zmanjšane za prispevke in davke.

⁴ Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (spremenili so se pogoji za pridobivanje socialnih pravic z namenom boljšega ciljanja prejemnikov socialnih pomoči), Zakon o uravnoteženju javnih financ.

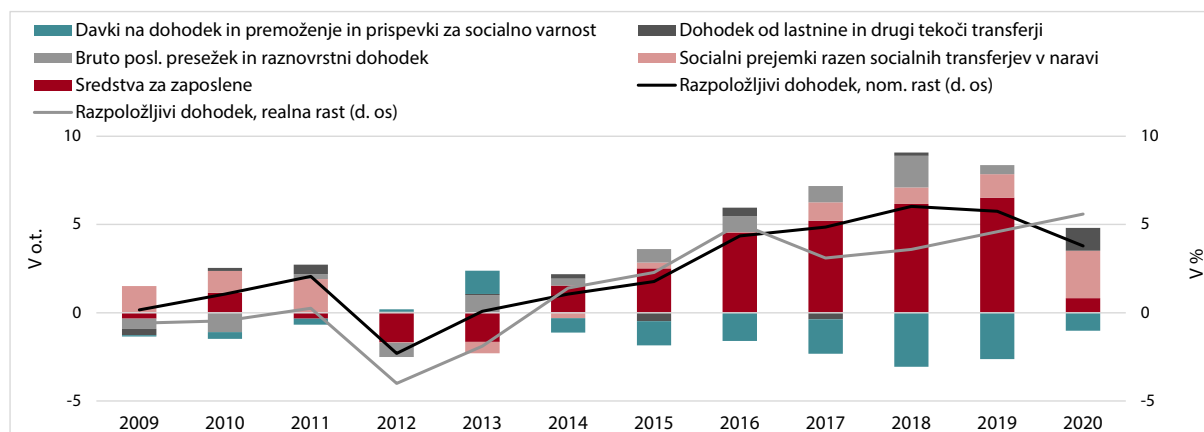
⁵ Leta 2019 je bruto prilagojeni razpoložljivi dohodek gospodinjstev in NPISG predstavljal 71,1 % BDP (leta 2008 70,8 %).

⁶ Poleg dohodka samostojnih podjetnikov k bruto raznovrstnemu dohodku prištevamo še gradnjo za lastno potrebo, obdelavo vrtičkov itd.

⁷ Odloki o začasni prepovedi ponujanja in prodajanja blaga in storitev potrošnikom v Republiki Sloveniji, 2020.

bruto razpoložljivega dohodka pa so preprečili tudi različni ukrepi za pomoč prebivalstvu. Socialni prejemki so se ob izplačilu izrednega enkratnega transferja različnim skupinam prebivalstva (upokojenci, študentje, starši, prejemniki socialne pomoči in varstvenega dodatka) in razširjenem krogu upravičencev do nadomestil za brezposelnost izraziteje povečali in pomembno vplivali na skupno povečanje razpoložljivega dohodka (k nominalni 3,8-odstotni rasti so prispevali 2,7 o. t.). Nekoliko višja so bila ob izdatni pomoči vladnih ukrepov tudi sredstva za zaposlene. Ti ukrepi so bili: nadomestila zaposlenih za čas, ko čakajo na delo ali so doma zaradi višje sile ali karantene in ko delajo krajši delovni čas, oprostitve plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje za zaposlene v zasebnem sektorju, ki so delali v času prvega vala epidemije, dodatek zaposlenim za delo za nevarnost in posebne obremenitve in dodatek za delo v rizičnih razmerah v javnem sektorju in izplačilo dodatka za delo v času epidemije v zasebnem sektorju, kritje bolniške odsotnosti zaradi covid-19 od prvega dne odsotnosti. Na povečanje drugih tekočih transferjev so vplivali turistični boni, ki so bili že unovčeni in izplačani. Med vladnimi ukrepi pa so bili tudi ukrepi, ki so vplivali na bruto raznovrstni dohodek: izplačila temeljnega mesečnega dohodka za samozaposlene in oprostitev plačila socialnih prispevkov zanje, delno povračilo izgubljenega dohodka zaradi karantene ali višje sile, delno povračilo nekritih fiksnih stroškov, povračilo stroškov v zvezi z izvedbo hitrih testov.

Slika 4: Prispevki posameznih komponent k rasti bruto razpoložljivega dohodka

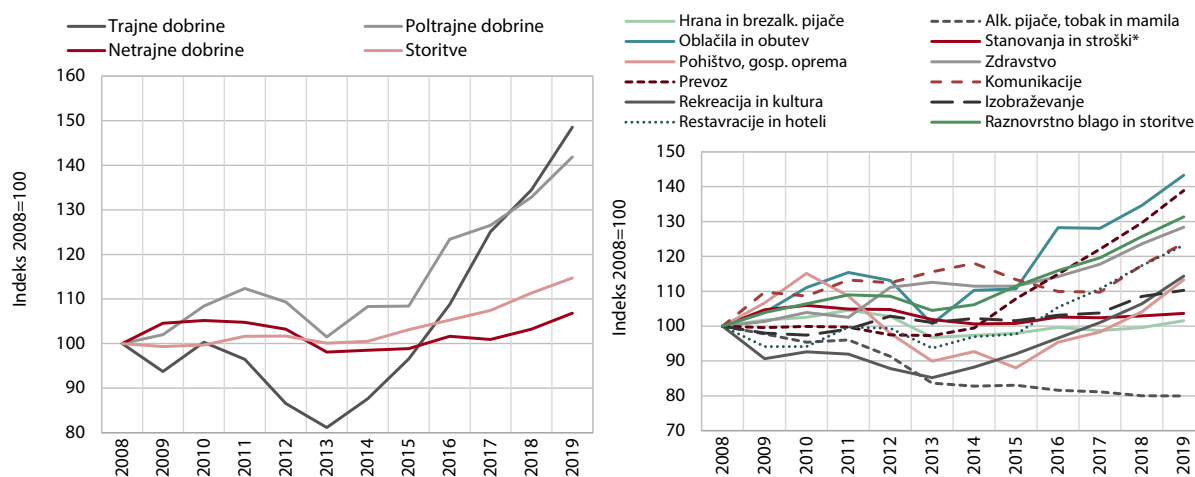

Vir: SURS, preračuni UMAR.

3 Struktura potrošnje

Najbolj občutljivi na nihanja v razpoložljivem dohodku so nakupi trajnejšega blaga, ki so se po predhodnem zmanjšanju po letu 2014 najbolj povečali. Gospodinjstva so v finančni krizi zmanjšala delež izdatkov namenjen nakupom trajnega blaga (osebna vozila, pohištvo, stanovanjska oprema itd.) in storitev (rekreacijske, kulturne, gostinske storitve itd.) ter povečala delež izdatkov namenjen nakupom netrajnega blaga (hrana, pijača, goriva itd.). Z oživitvijo rasti zasebne potrošnje in njenim nadaljevanjem v kasnejšem obdobju (2014–2019) so se gibanja obrnila. Močneje so se povečali izdatki za trajne (predvsem za nakupe osebnih avtov, kjer so se izdatki leta 2019 glede na leto 2013 realno več kot podvojili, pohištva in gospodinjske opreme) in poltrajne proizvode (predvsem za oblačila in obutev, telefonske naprave, fotografsko in audiovizualno opremo), oživela pa je tudi rast izdatkov za storitve (predvsem za gostinske in nastanitvene storitve, počitniške pakete, rekreacijske in kulturne storitve), ki pa je bila še vedno precej nižja od rasti izdatkov za trajne in poltrajne dobrine. Zmanjšanje zasebne potrošnje v 2020 je bilo po četrletnih podatkih visoko tako pri trajnih proizvodih kot pri netrajnih proizvodih in storitvah, ki pa je bilo zaradi dolgotrajnega zaprtja predvsem storitvenih panog še nekoliko večje.

Slika 5: Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo po domačem konceptu v stalnih cenah

Vir: SURS, preračuni UMAR. Opomba: * voda, električna energija, plin in druga goriva.

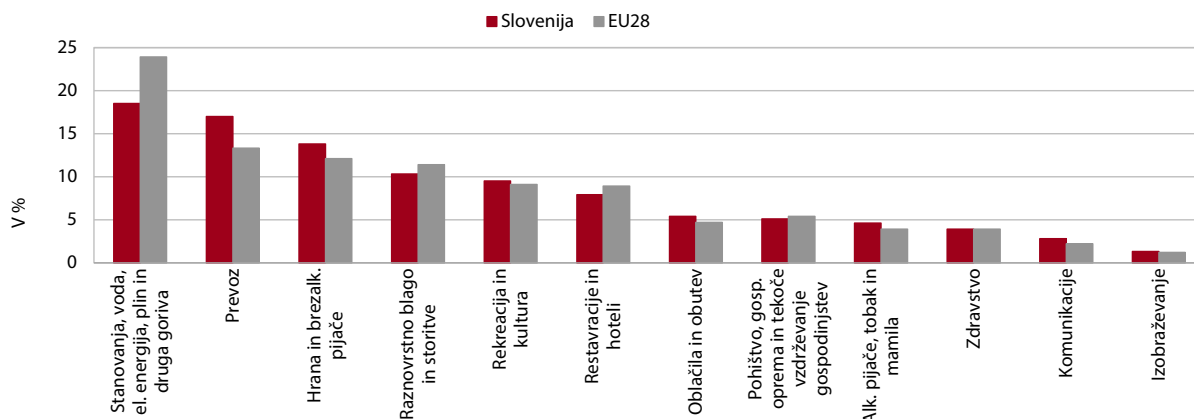
Struktura potrošnje gospodinjstev je bila pred epidemijo podobna kot v povprečju držav EU; navzgor je sicer vidneje odstopal delež izdatkov za prevoz, navzdol pa delež stanovanjskih izdatkov. Skupni izdatki za prevoz, ki vključujejo nakupe prevoznih sredstev in izdatke za proizvode in storitve za osebna vozila so bili leta 2019 v Sloveniji v deležu celotne potrošnje za 3,7 o. t. višji kot v povprečju držav EU. To je deloma posledica manjše stopnje urbanizacije in večje poselitvene razpršenosti, vse bolj pa neposodobljene in skromne ponudbe javnega potniškega prometa⁸. Nekoliko višji delež izdatkov kot v povprečju EU slovenska gospodinjstva namenijo za hrano in pijačo⁹, čeprav se je njihov delež in razkorak do EU po letu 2013 znižal. V primerjavi s povprečjem držav EU pa je za Slovenijo značilen podpovprečen delež izdatkov za stanovanja, vodo, električno energijo, plin in drugo gorivo, kar povezujemo z visokim deležem lastniških stanovanj in posledično nižjim deležem izdatkov za najemnine. Delež izdatkov za restavracije in hotele slovenskih

⁸ Umar, 2019.

⁹ Hrana, brezalkoholne in alkoholne pijače, tobak in mamila.

gospodinjstev je še vedno precej nižji kot v povprečju držav EU, kljub precejšnji rasti tovrstnih izdatkov v obdobju 2014–2019, na katerega je poleg domačega prebivalstva vplival tudi visok obisk tujih turistov.

Slika 6: Struktura zasebne potrošnje po domačem konceptu v Sloveniji in v EU v letu 2019

Vir: SURS, Eurostat, preračuni UMAR.

Podobno kot drugje v svetu se je tudi v Sloveniji del nakupovanja iz trgovin preselil na splet; tovrstna gibanja so se še zlasti pospešila med epidemijo leta 2020. Delež slovenskih potrošnikov, ki so nakupovali prek spleta, se je tako s 64 % v letu 2015 povečal na 70 % v letu 2019¹⁰. V letu 2019 so kupci na spletu najpogosteje kupovali oblačila, obutev in modne dodatke ter elektronske naprave in gospodinjstvene aparate. Še močnejše se je spletna prodaja okrepila v letu 2020, ko so se zaradi epidemije covid-19 zaprla vrata večine neživilskih prodajaln in storitev. Prodaja v trgovini na drobno po pošti in internetu se je tako v lanskem letu realno povečala za 58 %.

Slika 7: Prihodek v trgovini na drobno po pošti in internetu

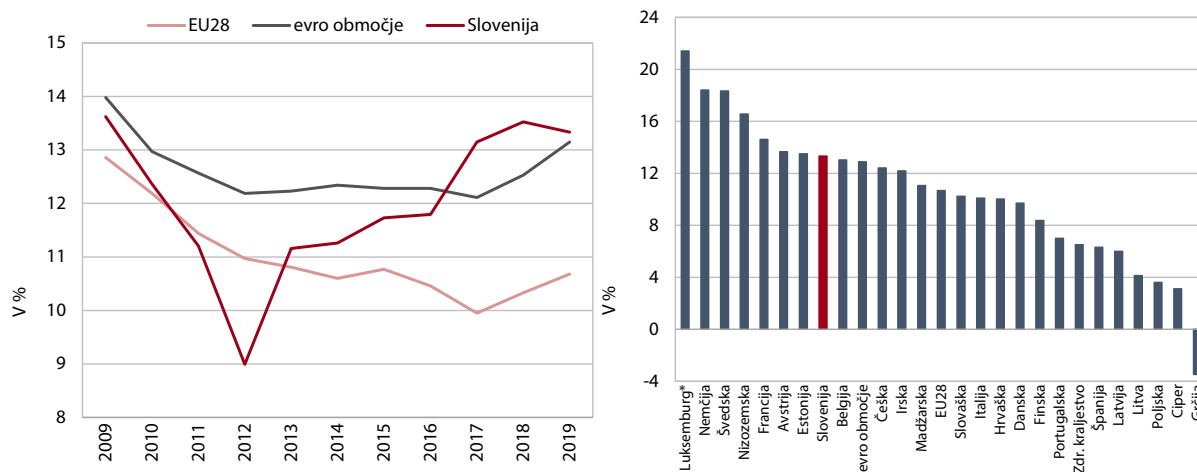
Vir: SURS, preračuni UMAR.

¹⁰ Raziskava Masterindex, januar 2020.

4 Varčevanje gospodinjstev in zaupanje potrošnikov

Rast zasebne potrošnje v letih pred izbruhom epidemije je nekoliko zavirala rastoča stopnja varčevanja gospodinjstev. Potem ko je upadla s 15,8 % leta 2008 na najnižjih 9,0 % leta 2012, se je stopnja varčevanja¹¹ v Sloveniji povečevala do leta 2019, ko se je prvič po dolgem obdobju nekoliko zmanjšala, a ostala višja kot v preteklih letih. S 13,3 % je bila leta 2019 višja kot v večini ostalih članic EU, a podobna kot v povprečju evrskega območja.

Slika 8: Stopnja varčevanja v Sloveniji, EU28 in evrskem območju v obdobju 2009–2019 (levo) in državah EU v letu 2019 (desno) in

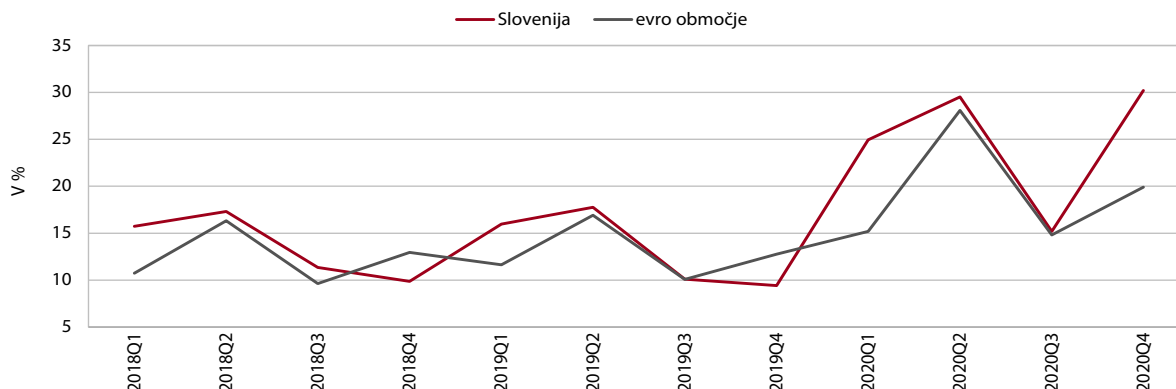

Vir: SURS, Eurostat, preračuni UMAR. Opomba: * Podatek za 2018.

Leta 2020 se je stopnja varčevanja še močneje povečala, kar je bila posledica močno oteženega trošenja med epidemijo in previdnostnega varčevanja. Ob zaprtju nujnih trgovin in storitev ter ostalih omejitvenih ukrepov za zajezitev epidemije je bilo trošenje gospodinjstev v pomladanskem in zimskem času močno oteženo, zaradi česar so privarčevala večji del razpoložljivih sredstev kot običajno (t. i. prisilno varčevanje). Poleg tega so gospodinjstva pri svojih odločitvah o potrošnji postala previdnejša, kar je bila posledica povečane negotovosti glede prihodnjih epidemioloških razmer in posledično tudi nižjih pričakovanj glede prihodnje gospodarske situacije in finančnega stanja v gospodinjstvih.

¹¹ Za gospodinjstva in nepridobitne institucije, ki opravljajo storitve za gospodinjstva (NPISG).

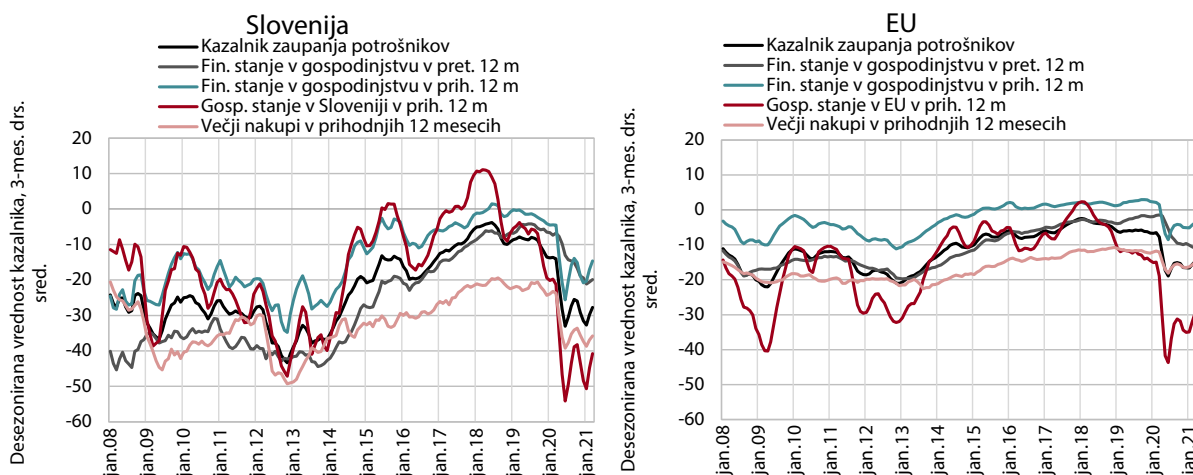
Slika 9: Stopnja varčevanja po četrletjih v obdobju 2018–2020

Vir: Eurostat, preračuni UMAR.

Povečana negotovost gospodinjstev se kaže tudi v zniževanju kazalnika zaupanja potrošnikov, kar je bilo še posebej vidno v letu 2020. Vrednost kazalnika se je po letih 2012 in 2013, ko je bila najnižja, povečevala, od sredine leta 2018 pa do začetka epidemije v letu 2020 pa se je postopno zniževala, a ostala nad dolgoročnim povprečjem. Pod vplivom epidemije se je vrednost kazalnika ob prvem valu močno zmanjšala, se čez poletje nekoliko izboljšala, ob začetku drugega vala pa ponovno zmanjšala. Znižale so se vse komponente kazalnika, k zniževanju pa sta največ prispevala poslabšanje pričakovanj glede prihodnjega gospodarskega stanja in prihodnjega finančnega stanja v gospodinjstvu. Podobna gibanja kazalnika so bila značilna tudi za EU. Zaupanje potrošnikov se je na začetku letošnjega leta nekoliko izboljšalo, a ostalo pod dolgoletnim povprečjem.

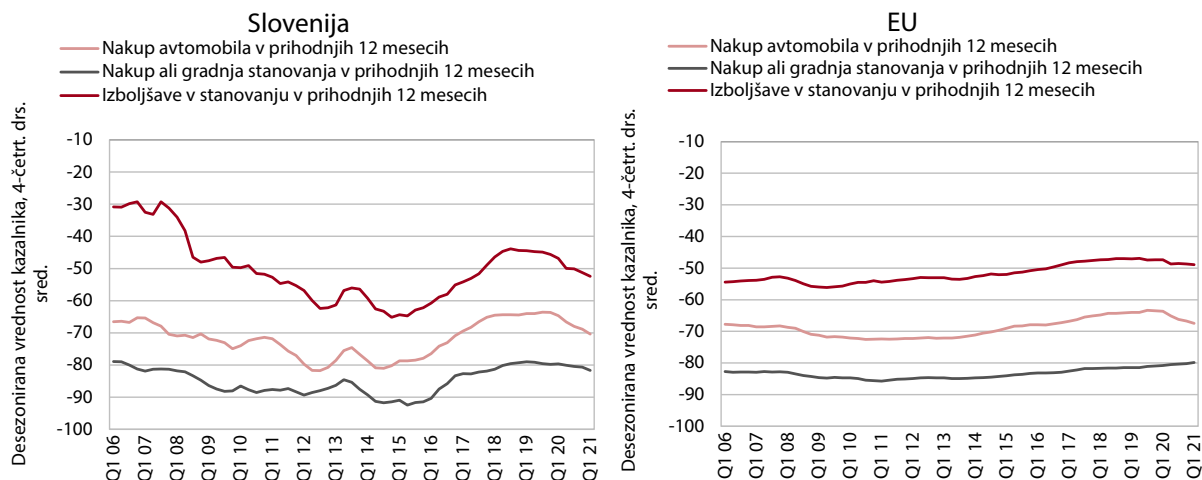
Slika 10: Kazalnik zaupanja in njegove podkomponente v Sloveniji in EU

Vir: SURS, Eurostat, preračuni UMAR.

Podobno kot mesečni kazalnik se je v lanskem letu gibal tudi četrletni kazalnik namer gospodinjstev o prihodnjih večjih nakupih. Pričakovanja potrošnikov glede nakupa avtomobila, stanovanja ali izboljšav v stanovanju so se lani poslabšala. Še najbolj stabilna in relativno visoka so ostala pričakovanja glede nakupa ali gradnje stanovanja v prihodnjem letu. Podobno velja tudi za EU.

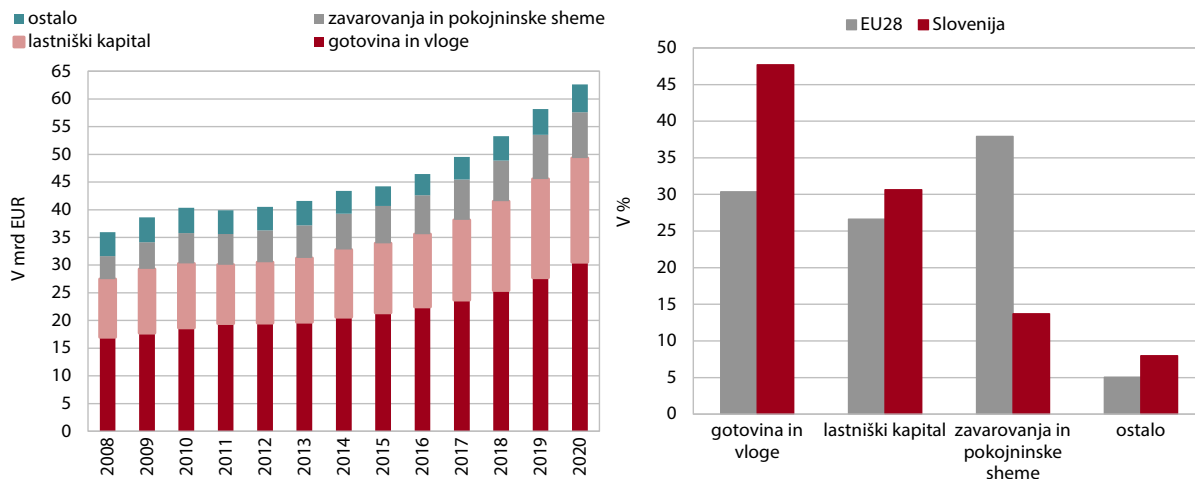
Slika 11: Kazalnik zaupanja in njegove podkomponente v Sloveniji in EU

Vir: SURS, Eurostat, preračuni UMAR.

Slovenska gospodinjstva so tradicionalno bolj usmerjena h klasičnim oblikam varčevanja. Struktura finančnega premoženja slovenskih gospodinjstev¹², ki se je v zadnjih enajstih letih do leta 2019 povečalo za več kot 60 %¹³, odraža nenaklonjenost tveganju, saj imajo gospodinjstva skoraj polovico premoženja v obliki gotovine in vlog. V primerjavi z deležem v EU je ta precej višji. Nasprotno je precej nižji delež zavarovanj in pokojninskih shem, čeprav so se te oblike varčevanja v obdobju 2008–2019 pri slovenskih gospodinjstvih izraziteje povečale.

Slika 12: Finančna sredstva gospodinjstev v Sloveniji v obdobju 2009–2020 in njihova struktura v Sloveniji in EU v letu 2019

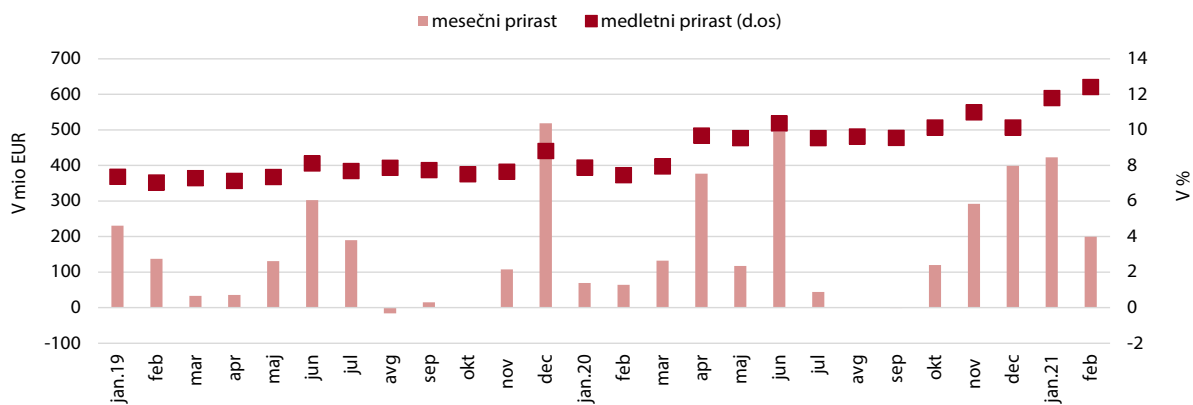
Vir: BS, Eurostat, preračuni UMAR. Ostalo: dolžniški vrednostni papirji, posojila, in druge terjatve.

¹² Gotovina in vloge, lastniški kapital, zavarovanja in pokojninske sheme ter ostalo (dolžniški vrednostni papirji, dana posojila in druge terjatve)

¹³ Finančna sredstva gospodinjstev so se sicer precej povečala tudi z zadnjo revizijo poletja 2019. Po podatkih BS (Gospodarska in finančna gibanja, oktober 2019) so bile finančne transakcije gospodinjstev prilagojene za obdobje zadnjih dvanajstih let, pri čemer so se kumulativno terjatve gospodinjstev do domačih sektorjev povečale za približno 2,0 mrd EUR, terjatve do tujine pa za 4,3 mrd EUR.

Ob visokem varčevanju se je leta 2020 nadaljevala visoka rast finančnih sredstev. Za največ (za desetino oz. 2,8 mrd EUR) se je okrepilo stanje gotovine in vlog, kar je bila tudi posledica zaprtja nenujnih trgovin in storitev ob prvem in drugem valu epidemije. Stanje vlog se je tako močneje okrepilo aprila in ob koncu leta, krepitev vlog pa se je nadaljevala tudi na začetku leta 2021. V letu 2020 se je precej okrepilo tudi stanje lastniškega kapitala.

Slika 13: Prirast vlog gospodinjstev v letih 2019 in 2020 ter na začetku leta 2021

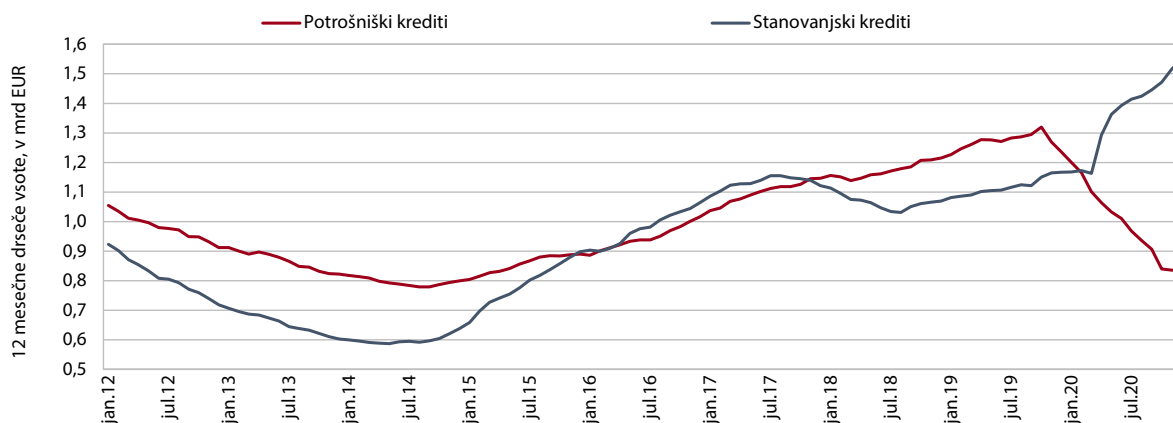

Vir: BS, preračuni UMAR.

5 Zadolženost gospodinjstev

Poleg privarčevanih sredstev se gospodinjstva za nakup stanovanja in ostale večje nakupe tudi zadolžijo. Med najpomembnejše motive varčevanja gospodinjstev v vseh državah evrskega območja sodijo: zagotavljanje sredstev za nepričakovane dogodke, zagotavljanje dohodka ob upokojitvi, zagotavljanje sredstev za večje nakupe, varčevanje za potovanja, izobraževanja in finančno podporo otrokom¹⁴. Poleg lastnih sredstev se gospodinjstva predvsem pri nakupih nepremičnin in drugih večjih nakupih tudi zadolžijo.

Slika 14: Novo kreditiranje gospodinjstev v obdobju 2008–2020

Vir: BS, preračuni UMAR.

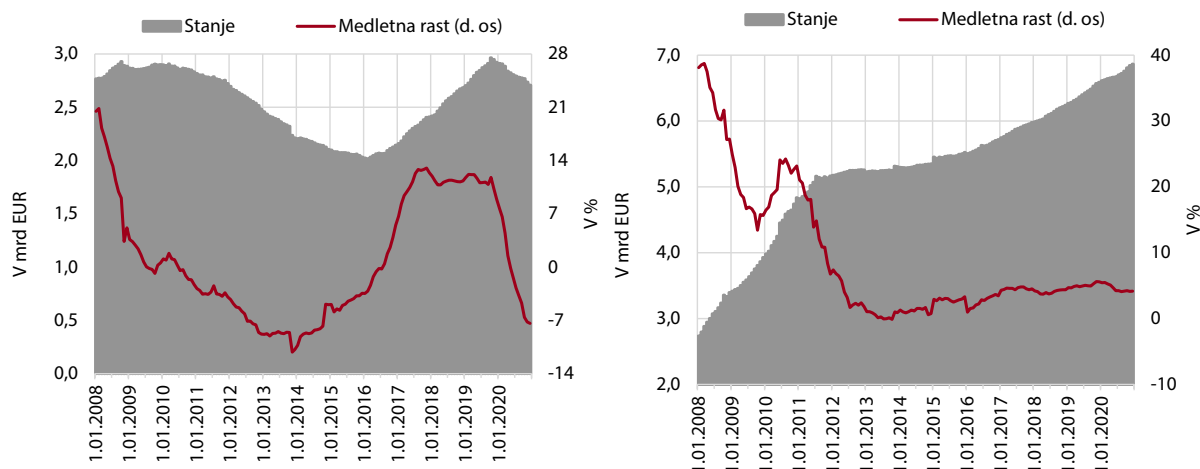
Po letu 2014 se je novo kreditiranje gospodinjstev močnejše okrepilo. To je bila posledica gospodarskega okrevanja, ki je prispevalo k povečanju razpoložljivega dohodka, in nizkih obrestnih mer v tem obdobju. Po rekordnih rasteh v letih 2015 in 2016 so se rasti novih stanovanjskih kreditov v naslednjih letih precej umirile. V letih 2018 in 2019 (do oktobra) pa se je nadaljevala visoka rast novih potrošniških kreditov, ki je poleg naraščajoče ročnosti botrovala odločitvi BS o zaostitvi pogojev na področju kreditiranja gospodinjstev, ki je začela veljati z novembrom 2019.

Ob zaostitvi pogojev na področju kreditiranja gospodinjstev v letu 2019 in zaradi razmaha epidemije se je v letu 2020 rast novih kreditov umirila. Zaradi visokih medletnih rasti potrošniških kreditov in naraščajoče ročnosti je BS z novembrom 2019 zaostitila pogoje na področju kreditiranja gospodinjstev. Novo potrošniško kreditiranje se je zaradi tega in tudi zaradi razmaha epidemije covid-19 precej zmanjšalo in bilo v celotnem letu 2020 za skoraj tretjino nižje kot v letu 2019. Nadaljevala pa se je rast novega stanovanjskega kreditiranja, ki je bila posledica precej živahnega delovanja na trgu nepremičnin po ponovnem odprtju države ob koncu prvega vala epidemije. Novo kreditiranje se je sicer nekoliko okrepilo tudi zaradi metodoloških sprememb beleženja kreditov, saj se je zaradi odlogov plačil obveznosti kreditorejmalcev po ZIUOPOK¹⁵ vsaka sprememba bistvenih pogojev upoštevala kot nov kreditni posel.

¹⁴ Savings and investment behaviour in the euro area, 2016.

¹⁵ Vlada je po izbruhu epidemije sprejela Zakon o interventnem ukrepu odloga plačil obveznosti kreditorejmalcev, ki omogoča odlog plačila kreditnih obveznosti za obdobje 12 mesecev po uveljavitvi zakona.

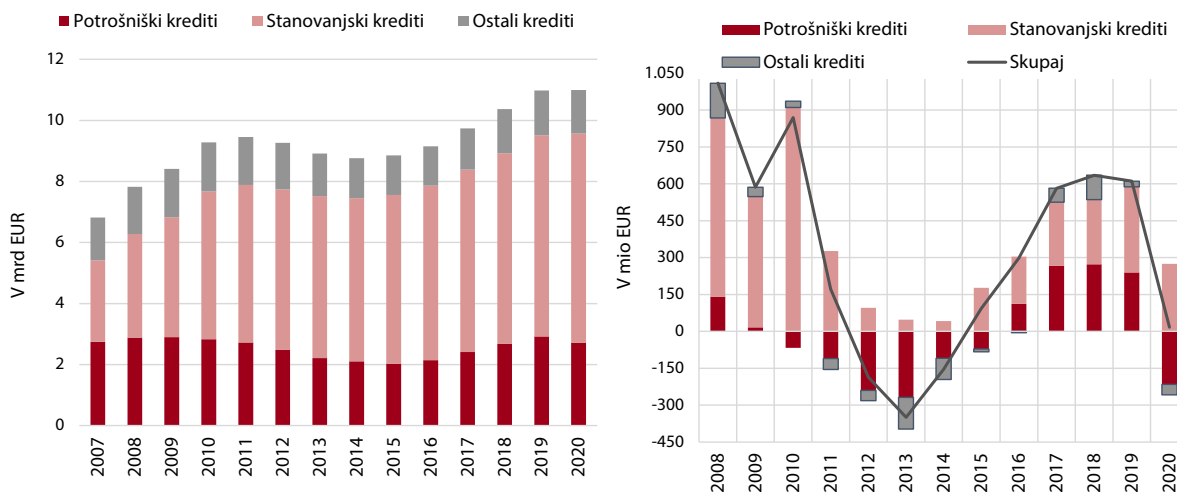
Slika 15: Obseg in medletna sprememba potrošniških (levo) in stanovanjskih kreditov (desno) gospodinjstvom v obdobju 2008–2020

Vir: BS, preračuni UMAR.

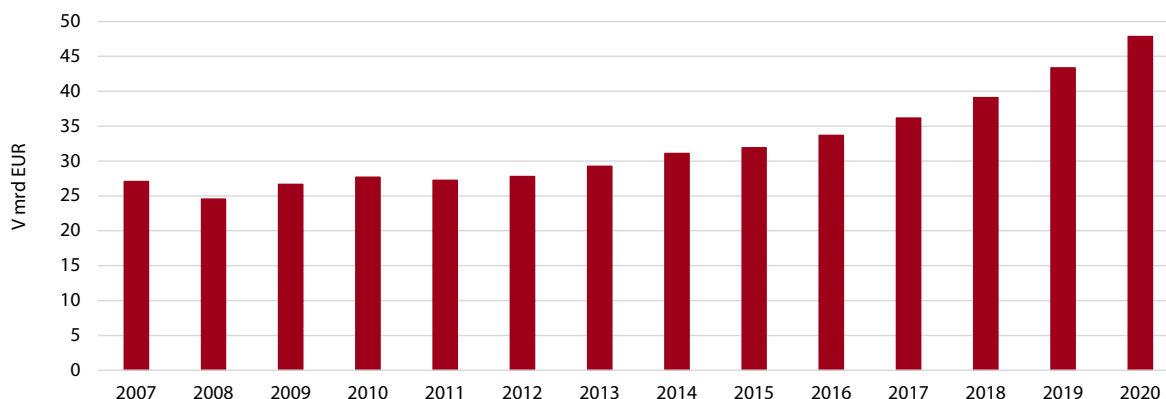
Ob nižji rasti novih kreditov je obseg kreditov leta 2020 ostal na ravni leta 2019. Z okrepljenim novim kreditiranjem se je v letih po 2014 povečal tudi obseg kreditov. Predvsem so bili visoki prirasti kreditov v letih 2017–2019, leta 2020 pa je zaradi opisanih gibanj obseg ostal podoben kot v letu 2019. V strukturi kreditov stanovanjski krediti po letu 2014 predstavljajo okoli 60 %, potrošniški pa okoli 25 %. Ostali krediti so debetna stanja oziroma negativna stanja na transakcijskih računih, ki so se v letu 2020, podobno kot obseg potrošniških kreditov, nekoliko zmanjšali.

Slika 16: Struktura (levo) in medletni prirast (desno) kreditov gospodinjstvom v obdobju 2008–2020

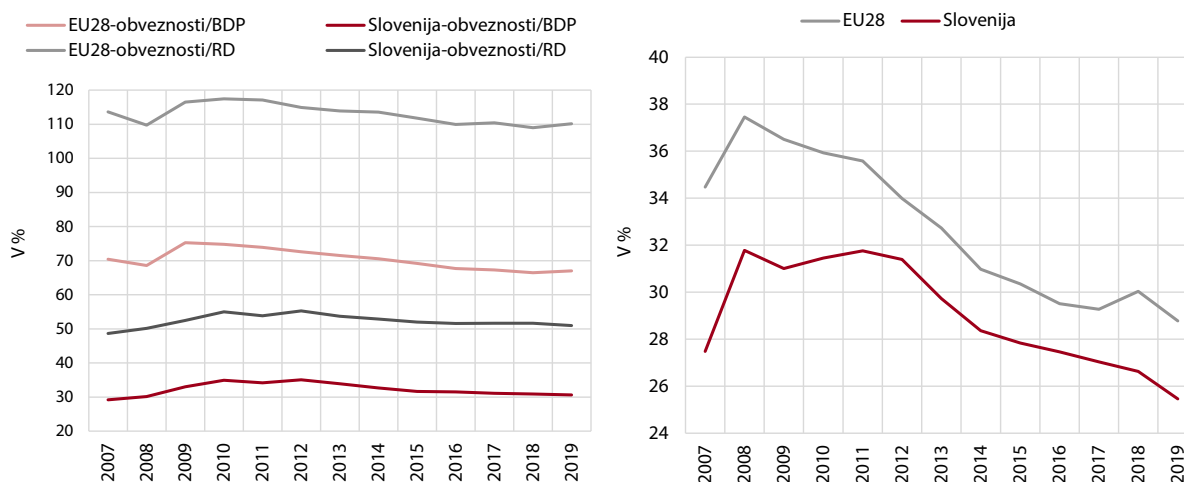
Vir: BS, preračuni UMAR.

Kljub povečevanju kreditiranja v letih 2015–2019 so slovenska gospodinjstva ostala nizko zadolžena. Zadolženost gospodinjstev (in NPISG) se do leta 2019 v Sloveniji ni povečala, saj sta se v tem obdobju močneje povečala tudi BDP in razpoložljivi dohodek. Razmerje med obveznostmi gospodinjstev in BDP se je tako po letu 2012 zmanjševalo in leta 2019 doseglo 30,6 %, razmerje med obveznostmi gospodinjstev in razpoložljivim dohodkom pa se je v letu 2019 še znižalo na vrednost 51 %. Ob takšnih gibanjih se je povečeval tudi presežek finančnih sredstev nad obveznostmi gospodinjstev, ki je leta 2019 dosegel 43,4 mrd EUR.

Slika 17: Presežek finančnih sredstev nad obveznostmi gospodinjstev v Sloveniji v 2007–2020

Vir: Eurostat, preračuni UMAR.

Zadolženost slovenskih gospodinjstev je nižja kot v povprečju EU. V celotnem obdobju 2007–2019 je bilo razmerje med obveznostmi gospodinjstev in BDP oz. razpoložljivim dohodkom ter razmerje med obveznostmi gospodinjstev in finančnimi sredstvi v Sloveniji precej nižje kot v povprečju EU28.

Slika 18: Obveznosti gospodinjstev v Sloveniji in EU glede na BDP in razpoložljivi dohodek (levo) ter glede na finančna sredstva (desno)

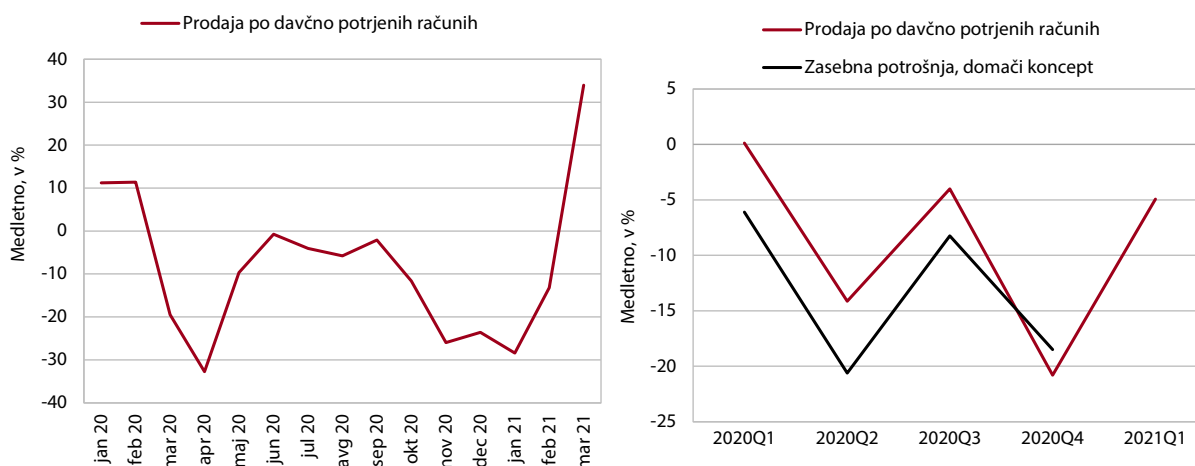
Vir: Eurostat, preračuni UMAR.

Zadolženost gospodinjstev se tudi v letu 2020 ni bistveno spremenila. Obseg obveznosti je na zadnji dan leta ostal podoben kot konec leta 2019. V letu 2020 se je nadalje povečal razpoložljivi dohodek, s čimer se je zadolženost gospodinjstev merjena z razmerjem med obveznostmi in razpoložljivim dohodkom zmanjšala. Močneje so se povečala tudi finančna sredstva, predvsem vloge in gotovina, tako da se je še izboljšalo tudi razmerje med obveznostmi in finančnimi sredstvi. Ob zmanjšanju BDP se je zadolženost gospodinjstev merjena z razmerjem med obveznostmi in BDP nekoliko povečala.

6 Zasebna potrošnja v letu 2021

Po podatkih o davčnem potrjevanju računov je bila prodaja v prvem letošnjem četrtletju za 4,9 % nižja kot v prvem četrtletju leta 2020. Po ponovnem zaprtju nenujnih trgovin in storitev, ki so prehodno poslovale okoli božičnih praznikov, se je upad prodaje januarja povečal. S ponovnim odprtjem v februarju in odpravo omejitev pri prehodih občinskih mej, pa tudi boljši pojasnitvi možnosti poslovanja s pravnimi osebami (predvsem v gostinstvu) se je upad februarja prepolovil. V prvih dveh tednih marca je prodaja še zaostajala za lansko, kasneje pa jo je zaradi nizke osnove v enakem obdobju lani, ko se je aktivnost zaradi epidemije precej zmanjšala, močno preseгла. Visoka medletna rast prodaje v drugi polovici marca je bila predvsem posledica visokih rasti prodaje v trgovini, kjer so bile lani v tem obdobju zaprte vse nenujne prodajalne. Delno pa je bila rast povezana tudi s povečano prodajo pred ponovnim zaprtjem nekaterih trgovin (s 1. aprilom), razporeditvijo velikonočnih praznikov in dveh delovnih dni več, zaradi česar je bil obseg prodaje v trgovini razmeroma velik tudi v primerjavi z enakim obdobjem predkriznega leta 2019. Ob odprtju teras gostinskih lokalov v nekaterih regijah in nekaterih delujočih nastanitvenih obratih so v drugi polovici meseca visoke medletne rasti zabeležili tudi pri točenju pijač in strežbi hrane ter v nastanitvenih obratih. Skupaj je prodaja v prvem letošnjem četrtletju za lansko zaostajala za 4,9 %, kar je podoben medletni upad prodaje kot v lanskem tretjem četrtletju.

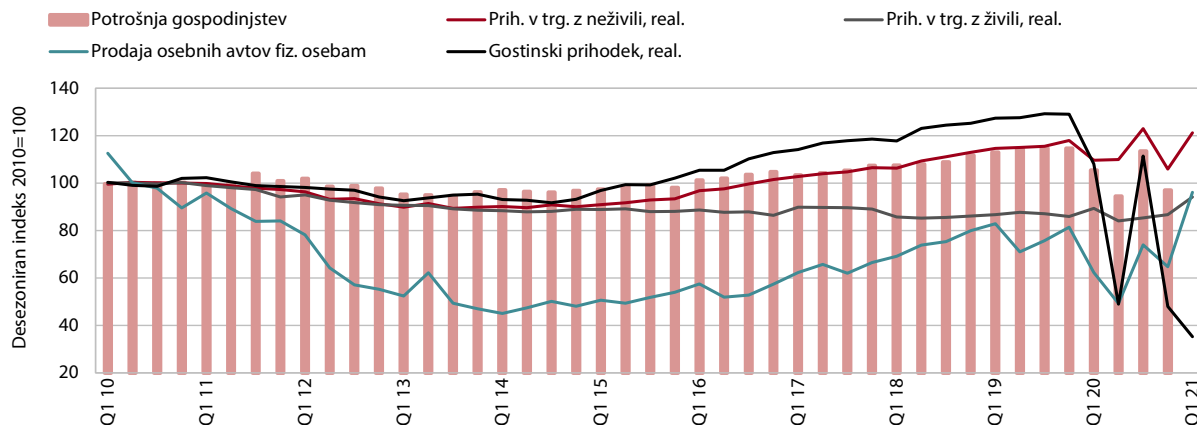
Slika 19: Prodaja po davčno potrjenih računih in zasebna potrošnja v 2020 in prvem četrtletju 2021

Vir: FURS, SURS, preračuni UMAR.

Tudi nekateri drugi kazalniki kažejo na nadaljevanje medletnega upada potrošnje v prvem letošnjem četrtletju, se je pa potrošnja glede na zadnje lansko četrtletje okrepila. Ob odprtju vseh nenujnih prodajal in nekaterih storitev ter odpravi omejitve gibanja med občinami so se v prvem četrtletju povečali predvsem izdatki gospodinjstev v trgovini na drobno z neživili in z živili, za nakupe osebnih avtomobilov ter za nekatere osebne storitve. Visok medletni upad izdatkov gospodinjstev pa se je nadaljeval v tistih storitvenih dejavnostih, ki so nadalje ostale pretežno zaprte (predvsem v kulturnih in razvedrilnih dejavnostih), pa tudi v nekaterih delno odprtih storitvah npr. gostinstvu, kjer je sicer marca lahko potekala strežba na terasah v nekaterih regijah, nastanitveni del pa je bil za zasebno uporabo še vedno povsod zaprt. Ocenjujemo, da je stopnja varčevanja gospodinjstev ob stabilnem razpoložljivem dohodku (na kar so vplivali tudi vladni ukrepi za omejitev posledic epidemije) tudi na začetku leta ostala visoka, vendar ob nekoliko povečanem trošenju gospodinjstev nekoliko nižja kot v lanskem zadnjem četrtletju.

Slika 20: Izbrani kazalniki potrošnje

Vir: Mzi, SURS, preračuni UMAR. Podatek za Q1 2021 je pri gostinstvu povprečna vrednost za januar in februar.

V celotnem letu 2021 pričakujemo 4-odstotno rast zasebne potrošnje¹⁶. Zaprtje nenujnih trgovin in storitev, ki se je v nekaterih delih nadaljevalo v prvem četrtletju in na začetku aprila in ostali ukrepi za zamejitev epidemije so vplivali na zamaknitev okrevanja zasebne potrošnje v letošnjem letu. Tako pričakujemo, da se bo zasebna potrošnja ob večji precepljenosti, odpravi večine ukrepov in zmanjšanju negotovosti pomembneje okrepila predvsem v drugi polovici leta. Na okrevanje bo vplivalo tudi podaljšanje roka za unovčenje turističnih bonov, po katerem se lahko turistične bone unovči še do konca letošnjega leta¹⁷. Ob tem pričakujemo nadaljnjo rast razpoložljivega dohodka, na kar bodo poleg okrevanja razmer na trgu dela vplivali tudi nadaljnji vladni ukrepi za omilitev posledic epidemije in znižanje stopnje varčevanja.

¹⁶ Ocena rasti zasebne potrošnje za leto 2021 je bila pripravljena v začetku aprila 2021 v okviru Pomladanske napovedi gospodarskih gibanj (UMAR, 2021).

¹⁷ Lani je bilo unovčenih le za dobro tretjino turističnih bonov (po vrednosti).

Literatura in viri

1. BS (2019). Gospodarska in finančna gibanja oktober 2019. Ljubljana: Banka Slovenije. Pridobljeno na: https://bankaslovenije.blob.core.windows.net/publication-files/gdhahfmohlGE_gospodarska-in-financna-gibanja-oktober-2019.pdf
2. BS (2021). Podatkovna baza. Ljubljana: Banka Slovenije. Pridobljeno na: https://px.bsi.si/pxweb/sl/serije_slo/
3. ECB (2016). Savings and investment behaviour in the euro area. Frankfurt: Evropska centralna banka. Pridobljeno na: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbop167.en.pdf>
4. Eurostat (2021). Podatkovna baza. Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
5. FURS (2021). Podatki o davčno potrjenih računih. Interni podatki. Ljubljana: Finančna uprava Republike Slovenije.
6. Masterindex raziskava (2020). Kakšni so trendi in nakupovalne navade Slovencev? Ljubljana: Shopper's Mind. Pridobljeno na: <https://smind.si/masterindex-raziskava-kaksni-trendi-nakupovalne-navade-slovencev/>
7. Odlok o začasni prepovedi ponujanja in prodajanja blaga in storitev potrošnikom v Republiki Sloveniji. (2020). Ur. l. RS 25/20, 29/20, 32/20, 37/20, 42/20, 44/20, 47/20, 53/20, 58/20, 59/20 in 67/20.
8. OPSI (2021). Odpri podatki Slovenije. Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo. Pridobljeno na: <https://podatki.gov.si/dataset/>
9. Sklep o podaljšanju veljavnosti ukrepa za izboljšanje gospodarskega položaja na področju potrošnje turizma (2020). Ur. l. RS 152/20.
10. SURS (2021). SI-STAT podatkovni portal. Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://pxweb.stat.si/pxweb/dialog/statfile2.asp>
11. UMAR (2021). Pomladanska napoved gospodarskih gibanj. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Pridobljeno na: <https://www.UMAR.gov.si/>
12. UMAR (2019). Poročilo o razvoju. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Pridobljeno na: <https://www.UMAR.gov.si/>
13. Zakon o interventnem ukrepu odloga plačila obveznosti kreditorejmalcev (ZIUOPOK) (2020). Ur. l. RS št. 36/20 in 49/20 - ZIUZEOP.
14. Zakon o uravnoteženju javnih financ (ZUJF) (2012). Ur. l. RS št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS1314, 105/12, 25/13 – odl. US, 46/13 – ZIPRS1314-A, 56/13 – ZŠtip-1, 63/13 – ZOsn-I, 63/13 – ZJAKRS-A, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 101/13 – ZDavNepr, 107/13 – odl. US, 85/14, 95/14, 24/15 – odl. US, 90/15, 102/15, 63/16 – ZDoh-2R, 77/17 – ZMVN-1, 33/19 – ZMVN-1A, 72/19 in 174/20 – ZIPRS2122.
15. Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS) (2012). Ur. l. RS 62/10, 40/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 14/13, 56/13 – ZŠtip-1, 99/13, 14/15 – ZUUJFO, 57/15, 90/15, 38/16 – odl. US, 51/16 – odl. US, 88/16, 61/17 – ZUPŠ, 75/17, 77/18 in 47/19.

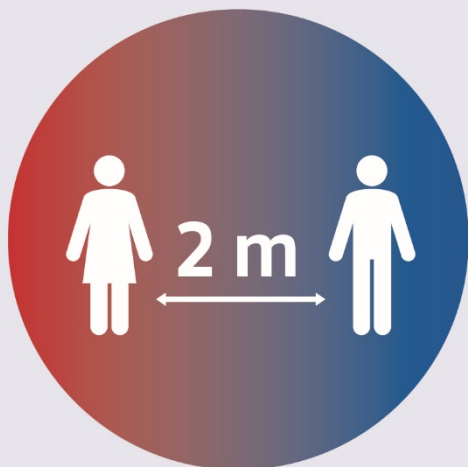
#OstaniZdrav

Imam izbiro. Ravnam Odgovorno.

REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

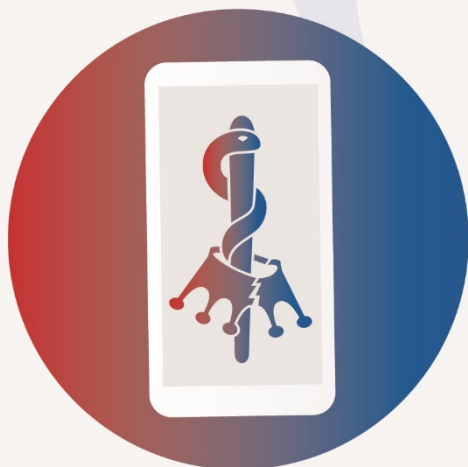
www.gov.si/ostanizdrav

Razdalja 2 m

**Redno umivanje in
razkuževanje rok**

**Vključena aplikacija
#OstaniZdrav**

**Nošenje zaščitne
maske**

Naložite si
#OstaniZdrav
še danes.